

برآورد مقدار مصرف کالاهای اساسی در کشور

۱۳۹۰-۱۴۰۰

نگارندگان:

شکوفه قصوری^۱

مهرنوش قاسمی غنچه نازی^۲

تاریخ انتشار: دی ماه ۱۳۹۹

^۱ معاون دفتر جمعیت، نیروی کار و سرشماری مرکز آمار ایران

^۲ کارشناس آمارهای اقتصادی دفتر جمعیت، نیروی کار و سرشماری مرکز آمار ایران

۱. مقدمه:

از نظر اقتصادی، انواع مختلفی از کالاها وجود دارد که مورد استفاده انسان قرار می‌گیرد. یک دسته از این کالاها به نام کالاهای ضروری شناخته می‌شوند. طبق دستورالعمل تبصره (۱) بند (د) ماده (۱۰۱) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران، کالاهای اساسی دارای مشخصه‌های زیر هستند:

الف- در صورت افزایش درآمد مصرف‌کنندگان، تقاضا برای آن‌ها به نسبتی کمتر از درآمد افزایش یابد به طوری که سهم این کالاها در مخارج مصرف‌کنندگان با افزایش درآمد کاهش یابد.

ب- مصرف این کالاها برای اغلب مصرف‌کنندگان ضروری بوده و از سهم نسبتاً بالایی در بودجه خانوار برخوردار باشند.

ج- امکان واکنش مصرف‌کنندگان نسبت به تغییرات قیمت آن‌ها ناچیز بوده و افراد ناگزیر این کالاها را در قیمت‌های بالا نیز همچنان مصرف نمایند.

برای تامین این کالاها و عدم کاهش ذخیره استراتژیک در مقاطع زمانی گوناگون، دولت می‌بایست اطلاع دقیقی از مصرف اینگونه کالاها داشته باشد. با توجه به درخواست‌های صورت گرفته از مرکز آمار ایران به عنوان یک مرجع بی‌طرف در اعلام مقدار مصرف انواع کالاهای اساسی و با توجه به قدمت ۵۵ ساله اجرای طرح آمارگیری هزینه و درآمد خانوار در مرکز آمار ایران، این دفتر با استفاده از داده‌های طرح مذکور و اطلاعات تولید شده در جداول داده-ستانده اقدام به برآورد مقدار مصرف انواع کالاهای ضروری نمود.

تأمین اقلام سبد مصرفی خانوار از مجموع تولید در داخل و واردات کالای مورد نظر انجام می‌شود. مقدار تولید یک کالا در داخل کشور در دستگاه‌های ذیربط از سال‌ها قبل برنامه‌ریزی شده است. ولی مقدار مصرف کالا در سبد خانوار و کارگاه با توجه به تغییر الگوی مصرف و شرایط اقتصادی نیازمند پیش‌بینی است. مقدار مصرف خانوار از تنها منبع موجود آماری یعنی طرح هزینه و درآمد خانوار مرکز آمار ایران قابل احصاء است. آنچه که می‌ماند مصرف کارگاهی کالا است که باز هم از طریق داده‌های موجود (جداول داده-ستانده و حساب‌های ملی) قابلیت برآورد دارد. آنچه که برای برنامه‌ریزی ضروری است، پیش‌بینی برای سال‌های آینده است. نگارندگان گزارش تلاش نمودند که از طریق علمی به کمک داده‌های معتبر موجود این مهم را انجام دهند. بدیهی است که در صورت تولید کالا بیش از مصرف داخلی امکان برنامه‌ریزی برای صادرات کالا نیز وجود دارد.

کالاهای ضروری برآورد شده در این گزارش شامل؛ گندم، برنج، گوشت دام، گوشت پرندگان، ماهی و میگو، شیر و محصولات لبنی، روغن‌ها و چربی‌ها، قند، شکر و چای است.

گزارش حاضر توضیحی بر چگونگی انجام محاسبات علمی صورت گرفته در این خصوص است، که به تشریح نحوه استفاده از داده‌ها و انجام محاسبات لازم پرداخته است.

امید است که گزارش حاضر برای برنامه‌ریزان اقتصادی مفید واقع شود.

۲. داده‌های مورد استفاده

طرح آمارگیری هزینه و درآمد خانوارهای شهری و روستایی امکان دستیابی به مقدار کالاهای خوراکی مصرفی خانوار را در طول یکسال فراهم می‌کند. اما مصرف اغلب کالاها محدود به خانوار نیست. اغلب کالاها مانند: برنج، گندم، روغن، شیر و ... هم در خانوار و هم در کارگاه با سهم‌های متفاوتی مصرف می‌شوند. برای رسیدن به دقیق‌ترین عدد میزان موردنیاز مصرف سالانه یک کالا می‌بایست هر دو مقصد مصرف یعنی خانوار و کارگاه را مدنظر قرار داد.

با توجه به جداول داده ستانده می‌توان درصد مصرف کارگاهی نسبت به خانواری را برآورد کرده و در نهایت از مجموعه مصرف خانوار و کارگاه به مقدار مصرف موردنیاز یک کالا برای کل سال دست یافت.

با توجه به وجود سری زمانی طولانی مدت داده‌های طرح آمارگیری هزینه و درآمد خانوار، به منظور برآورد بهتر از داده‌های ۱۳۹۰ الی ۱۳۹۸ استفاده شد.

از جداول داده ستانده سال‌های ۱۳۸۰ و ۱۳۹۰ برای برآورد اولیه سهم مصرفی هر کالا در بنگاه‌ها استفاده شد و با کمک جدول مصرف واسط رشته فعالیت‌های کشور تا سال ۱۳۹۳ رشد در انواع فعالیت‌ها بدست آمد. در نهایت به دلیل عدم وجود اطلاعات جدیدتر در این حوزه با استفاده از روش میانگین سه ساله برآوردها تا سال ۱۳۹۸ بدست آمد.

همان‌گونه که در ابتدا اشاره شد، جداول مقدار مصرف از طرح هزینه و درآمد خانوار فقط گویای مصرف خانوارها است و سهم مصرف کارگاهی نیز باید محاسبه شود. سهم کالا در هر رشته فعالیت که از جداول داده ستانده بدست آمده به همراه روند تغییرات مصرف واسط رشته فعالیت‌های مرتبط با هر کالا منجر به تخمین مقدار مصرف کارگاهی شد. برای شفافیت بیشتر در خصوص نحوه محاسبات ابتدا به عنوان نمونه نحوه برآورد مقدار مصرف برنج ارائه می‌شود. بدیهی است که مصرف سایر کالاها نیز مشابه "برنج" قابل اندازه‌گیری و محاسبه است.

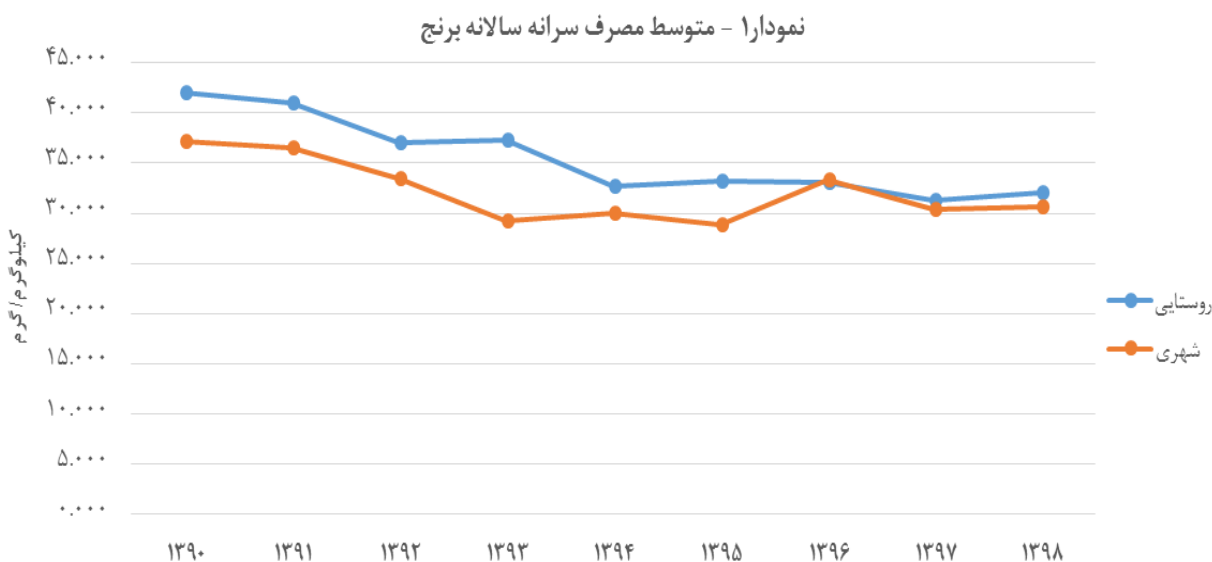
جدول یک مقدار مصرف سرانه انواع برنج در مناطق شهری و روستایی را نشان می‌دهد.

با توجه به این که اهداف متعددی در اجرای طرح آمارگیری هزینه و درآمد خانوار دنبال می‌شود، برای رسیدن به دقیق‌ترین اطلاع، عناوین کالاها تا جایی که امکان دارد تفکیک شده مورد پرسش قرار می‌گیرد. در نتیجه اطلاع مصرف برنج خانوار در ۸ سطر تفکیک شده پرسیده می‌شود.

جدول ۱- متوسط مصرف سرانه سالانه انواع برنج در مناطق شهری و روستایی سال‌های ۹۸-۱۳۹۰ (کیلوگرم/گرم)

سال	روستایی شهری	کل برنج	برنج صدری، دمسیاه و استخوانی	برنج طارم	برنج بی نام	برنج آشی	برنج‌های محلّی غیر شمالی	برنج گرده و خرده	برنج خارجی درجه یک	برنج خارجی درجه دو
۱۳۹۰	روستایی	۴۲.۰۸۳	۲.۰۱۹	۲.۸۷۵	۰.۶۹۰	۰.۰۵۲	۲.۴۲۴	۳.۴۰۴	۲۵.۳۸۱	۵.۲۳۸
	شهری	۳۷.۲۳۰	۲.۶۰۲	۴.۶۳۱	۰.۹۷۵	۰.۰۷۶	۱.۹۶۱	۱.۸۳۲	۲۲.۱۵۸	۲.۹۹۶
۱۳۹۱	روستایی	۴۰.۹۴۱	۲.۷۷۸	۳.۱۹۳	۰.۳۵۴	۰.۱۳۱	۲.۸۱۲	۳.۵۸۲	۲۲.۰۷۰	۶.۰۲۲
	شهری	۳۶.۵۰۰	۳.۳۶۳	۵.۵۵۱	۰.۹۸۰	۰.۱۲۱	۲.۱۲۷	۱.۹۱۹	۱۹.۶۷۵	۲.۷۶۳
۱۳۹۲	روستایی	۳۷.۰۱۱	۲.۳۸۳	۲.۸۳۸	۰.۵۹۷	۰.۰۵۲	۳.۰۵۶	۲.۸۶۸	۱۹.۱۳۱	۶.۰۸۷
	شهری	۳۲.۴۹۰	۳.۰۹۳	۵.۲۲۶	۰.۸۵۷	۰.۰۷۴	۲.۲۶۳	۱.۴۹۵	۱۶.۷۴۶	۳.۷۳۶
۱۳۹۳	روستایی	۳۷.۳۲۸	۲.۴۳۳	۳.۱۸۳	۰.۳۷۵	۰.۰۷۶	۳.۳۵۷	۲.۱۰۸	۱۷.۰۱۵	۵.۳۱۰
	شهری	۲۹.۱۸۷	۲.۹۲۹	۵.۳۸۳	۰.۷۲۳	۰.۰۹۱	۲.۶۴۷	۱.۲۰۷	۱۵.۹۱۴	۲.۵۸۱
۱۳۹۴	روستایی	۳۲.۷۰۸	۲.۵۰۵	۳.۵۱۹	۰.۵۳۹	۰.۰۹۳	۳.۰۳۱	۲.۵۱۳	۱۶.۲۳۱	۵.۹۳۹
	شهری	۲۹.۹۶۷	۳.۰۸۷	۷.۰۷۵	۰.۶۵۶	۰.۰۶۴	۲.۷۶۲	۱.۳۰۲	۱۵.۰۳۵	۲.۸۳۶
۱۳۹۵	روستایی	۳۳.۱۵۲	۱.۴۰۹	۳.۳۳۳	۰.۳۹۵	۰.۰۶۳	۲.۴۲۷	۲.۳۲۰	۱۶.۹۸۷	۴.۶۵۶
	شهری	۲۸.۸۸۵	۲.۴۸۴	۷.۱۵۲	۰.۶۶۰	۰.۰۶۹	۲.۲۵۱	۱.۴۲۴	۱۴.۸۲۹	۱.۹۶۷
۱۳۹۶	روستایی	۳۳.۱۰۲	۱.۷۲۷	۴.۲۳۱	۰.۴۵۱	۰.۰۷۳	۲.۴۱۰	۲.۲۹۶	۱۷.۵۲۲	۴.۳۹۲
	شهری	۳۳.۲۸۹	۴.۲۶۷	۸.۰۴۷	۰.۶۱۷	۰.۰۵۲	۲.۶۲۳	۱.۵۷۱	۱۴.۴۱۱	۱.۷۰۱
۱۳۹۷	روستایی	۳۱.۳۰۴	۱.۶۳۴	۴.۶۰۶	۰.۵۹۷	۰.۰۵۴	۲.۵۱۰	۲.۶۹۵	۱۵.۱۴۵	۴.۰۶۳
	شهری	۳۰.۴۱۵	۴.۴۰۲	۶.۸۲۸	۰.۷۵۲	۰.۰۴۵	۲.۸۶۵	۱.۷۴۳	۱۲.۱۴۲	۱.۶۳۸
۱۳۹۸	روستایی	۳۲.۰۷۹	۱.۸۰۵	۴.۶۳۷	۰.۴۸۹	۰.۰۷۳	۱.۸۵۱	۱.۸۴۳	۱۵.۲۲۰	۶.۱۶۲
	شهری	۳۰.۶۳۷	۳.۶۹۴	۶.۵۷۰	۰.۷۳۶	۰.۰۸۳	۲.۶۱۱	۱.۵۰۱	۱۳.۱۴۷	۲.۲۹۷

ماخذ: مرکز آمار ایران، طرح آمارگیری هزینه و درآمد خانوارهای شهری/روستایی، ۹۸-۱۳۹۰

ماخذ: مرکز آمار ایران، طرح آمارگیری هزینه و درآمد خانوارهای شهری/روستایی، ۹۸-۱۳۹۰

مطابق جدول و نمودار ۱ مصرف سرانه در دوره مورد بررسی غالباً روندی کاهشی نشان می‌دهد. چرا مصرف خانوار کاهش یافته است؟ آیا کاهش صورت گرفته ناشی از کاهش مصرف خانوار ناشی از عواملی چون افزایش قیمت و ... است یا تغییری در الگوی مصرف خانوارها رخ داده است؟

مصرف برنج در خانوار محدود نمی‌شود و مصرف این کالاها در بنگاه‌هایی همچون رستوران‌ها و ... وجود دارد. تنها منبع موجود برای بررسی مصرف برنج در بنگاه‌های اقتصادی جداول داده- ستانده است که جداول موجود مربوط به سال‌های ۱۳۸۰ و ۱۳۹۰ بود. هر چند که در گزارش حاضر مصرف کالاهای اساسی برای سال‌های ۱۳۹۰ به بعد برآورد می‌شد ولی برای آن که تصویر دقیق‌تری از عمده‌ترین بنگاه‌های مصرف کننده داشته باشیم، لذا جدول داده- ستانده هر دو سال مورد بررسی قرار گرفت. در جداول این دو سال ردیف محصولی با عنوان "برنج و شلتوک" وجود دارد که از همین سطر استفاده شد.

بخشی از جداول داده - ستانده سال‌های ۱۳۸۰ و ۱۳۹۰ در زیر ارائه شده است.

۳- جدول مصرف اقتصاد ایران به قیمت خریدار (۱۴۷ محصول در ۹۹ رشته فعالیت)

عنوان رشته فعالیت‌ها	شماره ردیف محصولات و رشته فعالیت‌ها	عنوان محصولات											
		۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹			
زراعت	۱	832,233	0	0	2,081,135	965,736	242	0	5,019	0	0	0	0
باغداری	۲	0	312,057	38,715	9	56	794	3,749	253	125	3,420	5	56
خدمات کشاورزی و دامپروری	۳	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
دامداری	۴	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
مرفهاری	۵	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
زنبورداری و پرورش کرم ابریشم و شکار	۶	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
چنگلداری	۷	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ماهگیری	۸	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
استخراج ذغال سنگ و لیت	۹	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
استخراج نفت خام و گاز طبیعی	۱۰	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
استخراج سنگ آهن	۱۱	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

ماخذ: مرکز آمار ایران، حساب‌های ملی و منطقه ای، جداول داده - ستانده ۱۳۸۰

جدول شماره ۲: مصرف (جذب) اقتصاد ایران در سال ۱۳۹۰ به قیمت خریدار (۱۵۵ محصول ۱۱۰ فعالیت) واحد: میلیون ریال											عنوان رشته فعالیت‌ها	شماره ردیف										
استخراج سنگ، شن و خاک رس	استخراج سنگ مس	استخراج کانی‌های فلزی آهنی	استخراج نفت خام و گاز طبیعی	استخراج ذغال سنگ و لیت	ماهگیری	چنگلداری	مرفهاری	دامداری، زنبورداری، پرورش کرم ابریشم و شکار	خدمات کشاورزی و دامپروری	کاشت محصولات دائمی (باغداری)			کاشت محصولات سالانه (زراعت)									
۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱
۰	۰	۰	۰	۰	۷۲,۷۷۴	۰	۲,۹۵۳,۶۴۴	۹,۱۸۵,۱۹۳	۹۹۷,۵۲۲	۶,۱۲۱	۵,۲۲۰,۲۱۲	۱	گندم									
۲۵,۱۱۴	۳,۶۰۹	۱۷,۵۵۳	۱۱,۰۶۶	۴,۵۰۷	۷۷,۱۸۱	۱۴,۲۲۱	۸۷۰,۶۱۶	۱,۸۴۲,۵۵۶	۳۰,۸۸۲	۱,۴۰۴	۱۰,۵۲,۲۵۵	۲	شلتوک و برنج									
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱,۱۸۰,۸۲۰	۱۴۰,۷۷۴	۰	۵۴۹,۹۹۵	۳	چغندر قند و نیشکر									
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱,۲۸۲,۰۷۰	۲۷۹,۸۸۸	۰	۲۹۶,۶۵۴	۴	سایر نباتات صنعتی									
۱۲,۳۴۴	۱,۷۷۴	۸,۶۲۷	۵,۴۳۹	۲,۲۱۵	۲۲۷,۸۵۱	۱۳,۴۰۱	۱۱,۱۶۷,۳۳۰	۳۵,۲۲۸,۰۰۳	۱۵۵,۵۷۴	۶۷۵	۴,۸۰۸,۱۵۶	۵	سایر محصولات حاصل از زراعت									
۷,۳۴۵	۴۴۲	۳,۶۲۹	۶,۶۱۰	۵۴۸	۱۹,۳۸۴	۲۲,۱۹۷	۱۱,۲۶۶	۸۲,۴۶۳	۱۲۷,۱۰۸	۹۶۹,۵۰۰	۱,۱۳۶	۶	محصولات باغداری									
۱,۱۷۴	۱۶۹	۸۲۱	۵۱۷	۲۱۱	۱۷,۳۱۲	۷۶	۴,۳۵۲	۵,۵۹۴,۵۵۲	۱,۲۸۵	۰	۱۸	۷	او و گاو میش، گوسفند، بز و سایر حیوانات زنده بجز ماکیان									
۱,۰۷۶	۱۵۵	۷۵۲	۴۷۴	۱۹۳	۲,۸۸۹	۶۹	۱۰,۲۳۰,۴۶۷	۱,۲۲۷	۱,۱۷۷	۰	۱۶	۸	رغ، جوجه و سایر ماکیان زنده									
۱,۵۱۶	۲۱۸	۱,۰۶۰	۶۶۸	۲۷۲	۱۸,۱۲۶	۹۸	۲,۶۲۵,۲۰۲	۲۲,۵۰۹,۰۸۰	۱,۶۵۸	۰	۱۴۷	۹	محصولات دامی و طیور									
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳۹۱,۹۹۸	۰	۰	۰	۱۰	بسل، پله تر، تخم نوزادان و سایر محصولات زنبور عسل و کرم ابریشم									
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۱	محصولات چنگلداری و قطع اشجار									

ماخذ: مرکز آمار ایران، حساب‌های ملی و منطقه ای، جداول داده - ستانده ۱۳۹۰

بر اساس جداول داده- ستانده مصرف کالای "شلتوک و برنج" در رشته فعالیت‌های متعددی وجود دارد. هرچند بعضی رشته فعالیت‌ها در سال ۹۰ نسبت به ۸۰ تغییر عنوان، تفکیک یا ادغام شده اند با این حال رشته فعالیت‌های مرتبط با کالا در هر دو سال استخراج شد. عمده‌ترین مصارف آن را می‌توان در رشته فعالیت‌هایی همچون؛ زراعت و باغداری، خدمات کشاورزی و دامپروری، عمده فروشی و خرده فروشی، هتل و خوابگاه، رستوران، امور دفاعی و ... مشاهده نمود.

ابتدا سهم مصرف شلتوک و برنج در هر یک از رشته فعالیت‌ها برای سال‌های ۸۰ و ۹۰ محاسبه شد و تغییرات آن مشاهده شد. سپس برای آن که بتوانیم به تصویر دقیق تری در خصوص سهم مصرف در سال‌های پس از ۱۳۹۰

دست پیدا کنیم، روند رشد هر یک از فعالیت‌های مرتبط با مصرف شلتوک و برنج از جدول مصرف واسطه رشته فعالیت‌های اقتصادی کشور به قیمت‌های جاری در دوره ۹۳-۱۳۷۰ حساب‌های ملی سالانه استخراج شد و با استفاده از میانگین هندسی سه ساله تا سال ۱۳۹۸ برآورد شد.

به این ترتیب می‌توان مصرف کل کارگاهی شلتوک و برنج را محاسبه نمود. از این عدد برای برآورد سهم کارگاهی هر محصول در مصرف کل استفاده می‌شود.

با استفاده از طرح هزینه و درآمد خانوارهای شهری و روستایی و پیش بینی جمعیت سالانه مقدار مصرف برنج خانوارها در کل کشور محاسبه می‌شود. به این مقدار سهم کارگاهی که در بالا توضیح داده شد، اضافه می‌شود. در نهایت می‌توان به سرانه مصرف برنج در کل کشور رسید. جدول ۲ خلاصه‌ای از محاسبات انجام شده در سال‌های ۱۳۹۰ الی ۱۳۹۸ را نشان می‌دهد.

جدول ۲- هزینه برنج سالانه کل کشور به تفکیک کارگاهی و خانواری به قیمت جاری : ۹۸-۱۳۹۰ (میلیون ریال)

سال	کل رشته فعالیت‌های اقتصادی (کارگاهی)	خانوارهای هزینه و درآمد (خانواری)	کل هزینه برنج کشور	سهم کارگاهی (درصد)	سهم خانوار (درصد)
۱۳۹۰	۹,۵۸۱,۴۴۹	۶۴,۹۸۶,۴۸۱	۷۴,۵۶۷,۹۳۰	۱۲.۸۵	۸۷.۱۵
۱۳۹۱	۱۱,۳۳۶,۶۲۲	۹۳,۷۴۴,۹۸۰	۱۰۵,۰۸۱,۶۰۲	۱۰.۷۹	۸۹.۲۱
۱۳۹۲	۱۵,۴۱۲,۴۳۳	۱۳۴,۱۸۳,۵۹۷	۱۴۹,۵۹۶,۰۳۰	۱۰.۳۰	۸۹.۷۰
*۱۳۹۳	۱۷,۸۸۳,۶۲۵	۱۳۱,۹۷۷,۷۷۰	۱۴۹,۸۶۱,۳۹۵	۱۱.۹۳	۸۸.۰۷
*۱۳۹۴	۲۳,۳۵۶,۲۳۴	۱۳۶,۶۰۶,۴۶۷	۱۵۹,۹۶۲,۷۰۱	۱۴.۶۰	۸۵.۴۰
*۱۳۹۵	۳۰,۰۱۳,۷۷۸	۱۵۶,۶۳۷,۲۶۶	۱۸۶,۶۵۱,۰۴۴	۱۶.۰۸	۸۳.۹۲
*۱۳۹۶	۳۷,۷۱۶,۳۱۱	۲۰۸,۲۷۰,۹۴۱	۲۴۵,۹۸۷,۲۵۲	۱۵.۳۳	۸۴.۶۷
*۱۳۹۷	۴۸,۶۵۴,۰۸۵	۲۵۵,۷۸۴,۵۴۴	۳۰۴,۴۳۸,۶۲۹	۱۵.۹۸	۸۴.۰۲
*۱۳۹۸	۶۲,۴۹۸,۲۴۹	۲۹۵,۱۴۷,۸۹۸	۳۵۷,۶۴۶,۱۴۷	۱۷.۴۷	۸۲.۵۳

*: برآورد با استفاده از جداول داده- ستانده و مصرف واسطه رشته فعالیت‌های اقتصادی کشور.

هدف اصلی از محاسبات مصرف خانوار و کارگاه، پیش بینی مقدار مصرف سرانه برای برنامه ریزی‌های اقتصادی و کلان کشور است. لذا با کمک سهم مصرف خانواری و کارگاهی می‌توان برای سال‌های بعد نیز پیش بینی نمود.

جدول ۳- پیش بینی سرانه سالانه مصرف برنج کل کشور: ۱۴۰۰-۱۳۹۰

سال	شهری / روستایی	سرانه برنج مصرفی خانوار (کیلوگرم)	قیمت (ریال)	هزینه برنج سرانه (مصرف خانوار)	جمعیت کل کشور	هزینه برنج خانوارهای کل کشور (میلیون ریال)	مصرف برنج خانوارهای کشور (کیلوگرم)	سهم مصرف برنج کارگاهی از جداول داده ستانده (درصد)	ضریب	مصرف برنج کل کشور (کیلوگرم)	سرانه مصرف برنج کل کشور (کیلوگرم)
۱۳۹۰	روستایی	۴۲.۰۸	۲۰,۴۶۱	۸۶۱,۰۸۱	۲۱,۴۴۷,۰۰۰	۶۴,۹۸۶,۴۸۱	۲,۸۹۹,۸۳۸,۱۱۸	۱۲.۸	۱.۱۳	۳,۲۷۲,۴۴۶,۷۰۰	۴۳.۵۸
	شهری	۳۷.۲۳	۲۳,۲۹۱	۸۶۷,۱۲۹	۵۳,۶۴۷,۰۰۰	-	-	-	-	-	-
۱۳۹۱	روستایی	۴۰.۹۴	۳۰,۲۹۸	۱,۲۴۰,۴۲۶	۲۰,۶۵۶,۰۰۰	۹۳,۷۴۴,۹۸۰	۲,۸۶۸,۴۷۹,۱۷۰	۱۰.۸	۱.۱۱	۳,۱۷۷,۹۴۲,۱۴۶	۴۱.۷۷
	شهری	۳۶.۵۰	۳۳,۶۷۷	۱,۲۲۹,۲۳۱	۵۵,۴۱۹,۰۰۰	-	-	-	-	-	-
۱۳۹۲	روستایی	۳۷.۰۱	۴۷,۰۳۳	۱,۷۴۰,۷۶۹	۲۰,۶۸۷,۰۰۰	۱۳۴,۱۸۳,۵۹۷	۲,۶۵۲,۱۳۱,۳۱۲	۱۰.۳	۱.۱۰	۲,۹۲۵,۳۷۲,۴۹۷	۳۷.۹۸
	شهری	۳۳.۴۹	۵۲,۰۴۰	۱,۷۴۲,۸۳۸	۵۶,۳۲۹,۰۰۰	-	-	-	-	-	-
۱۳۹۳	روستایی	۳۷.۳۳	۵۰,۰۸۵	۱,۸۶۹,۵۶۶	۲۰,۷۱۸,۰۰۰	۱۳۱,۹۷۷,۷۷۰	۲,۴۴۴,۳۷۹,۰۹۱	۱۱.۹	۱.۱۲	۲,۷۳۶,۰۷۷,۶۹۶	۳۵.۰۹
	شهری	۲۹.۱۹	۵۵,۸۰۱	۱,۶۲۸,۶۶۱	۵۷,۲۵۲,۰۰۰	-	-	-	-	-	-
۱۳۹۴	روستایی	۳۲.۷۱	۵۰,۸۹۸	۱,۶۶۴,۸۱۱	۲۰,۷۴۸,۰۰۰	۱۳۶,۶۰۶,۴۶۷	۲,۴۲۲,۴۴۶,۹۰۸	۱۴.۶	۱.۱۵	۲,۷۷۶,۱۴۹,۵۸۹	۳۵.۱۷
	شهری	۲۹.۹۷	۵۸,۵۳۰	۱,۷۵۳,۹۳۵	۵۸,۱۹۲,۰۰۰	-	-	-	-	-	-
۱۳۹۵	روستایی	۳۳.۱۵	۵۶,۹۵۳	۱,۸۸۸,۰۷۴	۲۰,۷۳۱,۰۰۰	۱۵۶,۶۳۷,۲۶۶	۲,۳۹۵,۷۲۴,۰۴۰	۱۶.۱	۱.۱۶	۲,۷۸۰,۹۶۰,۱۹۳	۳۴.۸۲
	شهری	۲۸.۸۹	۶۸,۷۷۳	۱,۹۸۶,۵۳۵	۵۹,۱۴۶,۰۰۰	-	-	-	-	-	-
۱۳۹۶	روستایی	۳۳.۱۰	۶۶,۳۲۱	۲,۱۹۵,۳۹۳	۲۰,۷۸۹,۰۰۰	۲۰۸,۲۷۰,۹۴۱	۲,۶۹۴,۸۸۶,۵۷۴	۱۵.۳	۱.۱۵	۳,۱۰۸,۰۸۳,۵۱۱	۳۸.۳۴
	شهری	۳۳.۲۹	۸۱,۰۴۳	۲,۶۹۷,۸۸۰	۶۰,۲۸۱,۰۰۰	-	-	-	-	-	-
۱۳۹۷	روستایی	۳۱.۳۰	۸۷,۸۲۹	۲,۷۴۹,۳۹۲	۲۰,۷۵۴,۰۰۰	۲۴۵,۱۲۲,۲۶۷	۲,۵۱۵,۰۰۹,۳۸۱	۱۶.۶	۱.۱۷	۲,۹۳۱,۵۳۵,۳۵۴	۳۵.۷۱
	شهری	۳۰.۴۲	۱۰۰,۸۲۰	۳,۰۶۶,۴۳۵	۶۱,۳۲۹,۰۰۰	-	-	-	-	-	-
۱۳۹۸	روستایی	۳۲.۰۸	۱۱۰,۲۳۸	۳,۵۳۶,۲۸۳	۲۰,۷۰۸,۰۰۰	۲۹۵,۱۴۷,۸۹۸	۲,۵۷۵,۰۳۸,۶۰۳	۱۷.۵	۱.۱۷	۳,۰۲۵,۰۲۳,۶۰۸	۳۶.۴۱
	شهری	۳۰.۶۴	۱۱۶,۱۴۲	۳,۵۵۸,۲۶۹	۶۲,۳۶۷,۰۰۰	-	-	-	-	-	-
۱۳۹۹	پیش بینی				۸۴,۰۳۸,۰۰۰	۳۵۱,۳۷۷,۰۷۷	۲,۵۱۹,۸۳۰,۷۹۹	۱۰.۳	۱.۱۰	۲,۷۷۹,۴۴۱,۴۵۷	۳۳.۰۷
۱۴۰۰	پیش بینی				۸۴,۹۷۱,۰۰۰	۴۲۰,۷۰۳,۱۲۱	۲,۵۲۲,۸۹۰,۸۶۵	۱۷.۵	۱.۱۷	۲,۹۶۳,۷۶۳,۱۱۴	۳۴.۸۸

ماخذ: مرکز آمار ایران، نتایج طرح آمارگیری هزینه و درآمد خانوار ۹۸-۱۳۹۰ و محاسبات نگارندگان گزارش

داده‌های مصرف برنج توسط خانوار تا سال ۱۳۹۸ از طرح هزینه و درآمد خانوار استفاده شد. ولی برای سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ باید بر اساس داده‌های موجود پیش بینی انجام می‌شد. این پیش بینی براساس رشد هزینه و مصرف خانوار و با فروض زیر انجام شد:

۱- پیش بینی سال ۱۳۹۹ با توجه به شیوع کرونا و محدودیت‌های موجود برای مصرف کارگاهی، با کمترین سهم مصرف برنج کارگاهی از جداول داده ستانده در طول دوره (مربوط به سال ۱۳۹۲) یعنی ۱۰,۳ درصد محاسبه شد.

۲- پیش بینی سال ۱۴۰۰ با فرض وجود شرایط عادی و سهم مصرف برنج کارگاهی از جداول داده ستانده در سال قبل از کرونا (۱۳۹۸) محاسبه شد.

سرانه مصرف برنج در سال‌های مورد بررسی روندی غالباً نزولی داشته است. از سرانه مصرف ۴۳,۶ کیلوگرم در سال ۱۳۹۰ به سرانه مصرف ۳۶,۴ در سال ۱۳۹۸ رسیده است. پیش بینی‌ها نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ سرانه مصرف به ترتیب به ۳۳,۱ و ۳۴,۹ کیلوگرم خواهد رسید.

۳. برآورد مصرف کالاهای اساسی

در بخش قبلی چگونگی برآورد مصرف برنج به تفصیل بیان شد. همان‌طور که در بخش مقدمه نیز اشاره شد، برآورد برنج به عنوان نمونه‌ای از چگونگی برآورد کالاهای ضروری مورد نظر ارائه شد. جدول ۴ برآورد انواع کالاهای اساسی را نشان می‌دهد.

در این گزارش کالاهای برنج، گندم، انواع گوشت (دام، پرندگان و ماهی‌ها) شیر و محصولات لبنی، روغن‌ها و چربی‌ها و قند و شکر که از یک سو در سبد مصرفی خانوار حایز اهمیت هستند و از سوی دیگر بعضی از آنها نیازمند پیش بینی مقدار موردنیاز برای واردات کالای مذکور است، مورد بررسی و محاسبه قرار گرفت.

جدول ۴- مقدار سالانه مورد نیاز کل کشور و مصرف سرانه سالانه انواع کالاهای اساسی: ۱۴۰۰-۱۳۹۰ (کیلوگرم)

سال	برنج		گندم		سایر فراورده‌های گندم (ماکارانی، کیک و ...)		گوشت دام	
	مصرف کل کشور	سرانه کل کشور	مصرف کل کشور	سرانه کل کشور	مصرف کل کشور	سرانه کل کشور	مصرف کل کشور	سرانه کل کشور
۱۳۹۰	۳,۲۷۲,۴۴۶,۷۰۰	۴۴	۱۲,۷۸۵,۶۵۳,۱۸۸	۱۷۰	۵۵۳,۸۱۲,۷۱۱	۷	۹۵۳,۴۴۱,۳۴۲	۱۳
۱۳۹۱	۳,۱۷۷,۹۴۲,۱۴۶	۴۲	۱۲,۸۴۱,۰۴۵,۵۸۰	۱۶۹	۵۶۷,۱۷۷,۵۹۰	۷	۹۴۹,۲۰۷,۲۵۸	۱۲
۱۳۹۲	۲,۹۲۵,۳۷۲,۴۹۷	۳۸	۱۳,۲۳۰,۴۰۶,۴۴۳	۱۷۲	۵۳۵,۱۲۷,۲۷۹	۷	۸۲۴,۴۹۶,۴۱۰	۱۱
۱۳۹۳	۲,۷۳۶,۰۷۷,۶۹۶	۳۵	۱۳,۴۳۵,۲۱۰,۷۶۳	۱۷۲	۴۹۷,۱۳۸,۷۲۹	۶	۸۰۱,۲۸۴,۹۲۶	۱۰
۱۳۹۴	۲,۷۷۶,۱۴۹,۵۸۹	۳۵	۱۲,۸۹۱,۹۴۱,۹۵۸	۱۶۳	۵۲۱,۹۲۰,۸۸۴	۷	۸۸۱,۶۴۱,۹۴۳	۱۱
۱۳۹۵	۲,۷۸۰,۹۶۰,۱۹۳	۳۵	۱۳,۴۰۸,۱۷۴,۱۹۱	۱۶۸	۵۱۸,۱۱۳,۲۱۳	۶	۸۷۶,۰۳۴,۸۹۸	۱۱
۱۳۹۶	۳,۱۰۸,۰۸۳,۵۱۱	۳۸	۱۳,۱۷۳,۵۷۲,۷۷۰	۱۶۲	۴۵۷,۵۲۴,۹۷۸	۶	۸۳۱,۳۴۵,۱۳۰	۱۰
۱۳۹۷	۲,۹۳۱,۵۳۵,۳۵۴	۳۶	۱۳,۳۶۷,۴۹۲,۶۵۱	۱۶۳	۴۵۶,۱۵۵,۵۲۶	۶	۶۸۱,۱۶۵,۹۵۳	۸
۱۳۹۸	۳,۰۲۵,۰۲۳,۶۰۸	۳۶	۱۳,۸۴۶,۶۰۶,۳۴۱	۱۶۷	۵۳۴,۹۸۰,۶۳۲	۶	۶۲۴,۵۷۳,۸۷۵	۸
*۱۳۹۹	۲,۷۷۹,۴۴۱,۴۵۷	۳۳	۱۴,۱۳۴,۷۳۵,۲۵۳	۱۶۸	۵۷۹,۴۶۷,۵۵۰	۷	۵۶۲,۲۴۳,۸۸۴	۷
*۱۴۰۰	۲,۹۶۳,۷۶۳,۱۱۴	۳۵	۱۴,۳۹۲,۹۵۶,۱۹۸	۱۶۹	۶۷۰,۹۰۶,۲۴۰	۸	۵۴۸,۷۱۲,۰۰۸	۶

ماخذ: مرکز آمار ایران، نتایج طرح آمارگیری هزینه و درآمد خانوار ۹۸-۱۳۹۰ و محاسبات نگارندگان گزارش

*:پیش بینی

جدول ۴- مقدار سالانه مورد نیاز کل کشور و مصرف سرانه سالانه انواع کالاهای اساسی: ۱۴۰۰-۱۳۹۰ (دنباله)

(کیلوگرم)

سال	گوشت پرندگان		ماهی و میگو		شیر و محصولات لبنی		روغن ها و چربی ها		قند و شکر	
	مصرف کل کشور	سرانه کل کشور	مصرف کل کشور	سرانه کل کشور	مصرف کل کشور	سرانه کل کشور	مصرف کل کشور	سرانه کل کشور	مصرف کل کشور	سرانه کل کشور
۱۳۹۰	۲,۳۰۳,۲۴۲,۳۲۳	۳۱	۳۲۴,۶۰۵,۲۵۷	۴	۹,۵۶۰,۰۵۷,۰۶۰	۱۲۷	۱,۷۶۲,۱۷۴,۵۳۴	۲۳	۱,۷۶۵,۸۰۵,۰۰۸	۲۴
۱۳۹۱	۲,۲۵۲,۵۳۹,۸۳۶	۳۰	۲۹۴,۵۲۰,۶۹۴	۴	۹,۱۲۶,۰۳۳,۰۵۱	۱۲۰	۱,۷۹۸,۵۲۱,۹۴۶	۲۴	۱,۸۳۴,۸۱۷,۹۷۲	۲۴
۱۳۹۲	۲,۳۹۲,۷۶۰,۴۵۴	۳۱	۲۶۷,۲۶۳,۱۳۵	۳	۸,۸۴۸,۴۹۰,۴۲۸	۱۱۵	۱,۶۸۰,۷۱۳,۸۲۷	۲۲	۱,۶۹۱,۹۰۴,۱۳۴	۲۲
۱۳۹۳	۲,۳۶۷,۴۷۴,۳۹۱	۳۰	۲۴۸,۶۶۸,۶۳۸	۳	۸,۴۷۳,۴۰۲,۷۳۴	۱۰۹	۱,۶۳۸,۱۶۷,۸۰۲	۲۱	۱,۵۶۶,۵۷۰,۶۲۸	۲۰
۱۳۹۴	۲,۵۸۰,۴۴۹,۳۵۳	۳۳	۲۷۹,۲۲۰,۵۳۴	۴	۸,۷۲۴,۴۴۹,۶۸۰	۱۱۱	۱,۸۰۱,۴۲۳,۱۱۷	۲۳	۱,۵۸۳,۸۴۳,۱۳۸	۲۰
۱۳۹۵	۲,۶۵۱,۸۰۳,۰۴۵	۳۳	۳۰۶,۶۰۱,۸۰۶	۴	۸,۷۱۶,۱۱۳,۴۸۲	۱۰۹	۱,۸۰۲,۴۱۵,۸۴۰	۲۳	۱,۵۰۷,۷۳۴,۰۹۱	۱۹
۱۳۹۶	۲,۶۹۴,۳۶۲,۲۳۵	۳۳	۳۰۰,۷۳۰,۵۰۴	۴	۸,۷۰۶,۵۲۰,۱۳۸	۱۰۷	۱,۸۰۵,۱۹۲,۴۶۴	۲۲	۱,۶۱۰,۱۴۲,۵۳۴	۲۰
۱۳۹۷	۲,۶۱۰,۳۴۳,۱۳۳	۳۲	۲۳۵,۳۱۵,۷۶۳	۳	۸,۲۲۶,۵۲۱,۷۱۶	۱۰۰	۱,۷۱۸,۶۴۲,۰۱۳	۲۱	۱,۵۰۲,۶۲۹,۸۶۳	۱۸
۱۳۹۸	۲,۹۳۹,۸۹۰,۱۳۴	۳۵	۲۴۰,۰۰۱,۳۴۴	۳	۸,۸۱۹,۵۴۷,۱۸۷	۱۰۶	۱,۸۰۸,۹۸۷,۵۲۵	۲۲	۱,۵۹۵,۷۴۱,۳۵۱	۱۹
*۱۳۹۹	۲,۸۰۵,۷۶۳,۸۷۹	۳۳	۲۰۶,۵۱۴,۰۹۵	۲	۸,۹۳۰,۲۷۸,۷۳۶	۱۰۶	۱,۶۰۱,۲۸۰,۰۵۸	۱۹	۱,۳۸۵,۱۳۴,۹۵۴	۱۶
*۱۴۰۰	۳,۴۳۸,۰۹۷,۸۹۶	۴۰	۲۱۱,۶۴۸,۳۰۶	۲	۹,۳۵۳,۲۴۴,۶۴۸	۱۱۰	۱,۷۶۸,۴۹۴,۲۵۸	۲۱	۱,۴۷۹,۱۵۹,۱۱۶	۱۷

ماخذ: مرکز آمار ایران، نتایج طرح آمارگیری هزینه و درآمد خانوار ۹۸-۱۳۹۰ و محاسبات نگارندگان گزارش

*:پیش بینی

در جدول ۴ مقدار مصرف موردنیاز سالانه محاسبه شده است. با توجه به پیش بینی‌های جمعیتی موجود مقدار مصرف سرانه سالانه نیز محاسبه و در جدول ارایه شده است.

با توجه به وجود بیماری کرونا در کشور در سال ۱۳۹۹ و محدودیت‌های موجود برای مردم در استفاده از اماکن عمومی، با فرض کاهش در مصرف کارگاهی، کمترین مقدار ضریب کارگاهی در دوره ۹۸-۱۳۹۰ برای کالاها در نظر گرفته شد و پیش بینی مقدار مصرف کل کالای موردنظر انجام شد.

همچنین با این فرض که در سال ۱۴۰۰ شرایط به حالت عادی باز خواهد گشت، با استفاده از ضریب کارگاهی کالای موردنظر در قبل از بیماری کرونا (سال ۱۳۹۸)، پیش‌بینی انواع کالاها انجام شده است.

نکات قابل تأمل در جدول ۴:

- در دوره مورد بررسی سرانه مقدار مصرف برنج هر سال نسبت به سال قبل از روندی کاهشی برخوردار است. عمده علت آن را می‌توان به سهم عمده واردات محصول (نوع خاص برنج وارداتی) برای مصرف خانواری و کارگاهی و کاهش دورریز آن برشمرد.

- بررسی انواع گوشت هم در دوره مورد بررسی نشان می‌دهد که سرانه مصرف گوشت دام و ماهی و میگو روندی کاهشی و در مقابل سرانه مصرف گوشت پرندگان افزایش یافته است که بخشی از این تغییر الگوی مصرف خانوارها را می‌توان به قیمت و واردات گوشت مرغ نسبت داد.

۴. سخن آخر

برنامه‌ریزی برای مقدار تولید و واردات کالاهای اساسی همواره یکی از دغدغه‌های سازمان‌های مرتبط با این موضوع است. علاوه بر آن گاهی مشاهده می‌شود که چندین سازمان مرتبط با یک کالا، پیش‌بینی‌های متفاوتی در خصوص مقدار مصرف کالا ارایه می‌دهند. این گزارش که با استفاده از تمامی داده‌های موجود اعم از خانواری و کارگاهی و با شیوه‌ای کاملاً علمی تهیه شده است و بعضاً با داده‌های دستگاه مرتبط با هر یک از اقلام نیز مقایسه شده است، شاید بتواند راهی برای پیش‌بینی‌های مشابه برای سایر اقلام و بازارها پیش‌روی برنامه‌ریزان قرار دهد.

نکته حائز اهمیت این است که بخشی از تغییر الگوی مصرف خانوار در بلندمدت به مقدار موجودی کالا در بازار بستگی دارد و از این‌رو داشتن و حفظ الگوی مصرف سالم، برنامه‌ریزی دقیقی بر روی تولید و واردات کالاها می‌طلبد.